

1.01 UDK: 355.674 (497.4Prekmurje:163.6:=511.141)"1941/1950"
Prejeto 12. 2. 2013

Attila Kovács*

Represija v Prekmurju med drugo svetovno vojno – primer internacije kolonistov iz okolice Dolnje Lendave v Sárvár

IZVLEČEK

V članku je s pomočjo arhivskih virov, literature in pričevanj internirancev prikazana politika madžarskih oblasti med drugo svetovno vojno do kolonistov, ki so bili v sklopu jugoslovanske agrarne reforme naseljeni v okolico Dolnje Lendave ob jugoslovansko-madžarski meji. Po priključitvi Prekmurja k Madžarski aprila leta 1941 so oblasti vso agrarno zemljo, ki je bila v Kraljevini Jugoslaviji razlaščenca v okviru agrarne reforme, zasegle oziroma je prešla v last države. S tem so kolonisti izgubili sredstva za preživetje. Po neuspešnih pogajanjih Madžarske z Italijo glede izročitve kolonistov državi, na območju katere se nahaja prvotno prebivališče kolonistov, so madžarske oblasti junija 1942 internirale 587 kolonistov iz okolice Dolnje Lendave v internacijsko taborišče Sárvár. Kmalu po prihodu v taborišče so otroke do 16. leta starosti odpeljali v Bačko, kjer so ostali do konca vojne, za odhod v NDH pa se je odločilo več kot 50 kolonistov. V času internacije je od kolonistov, ki so bili internirani iz okolice Dolnje Lendave, umrlo 35 oseb.

Ključne besede: Prekmurje, internacija, agrarna reforma, kolonisti, Dolnja Lendava, Sárvár, internacijsko taborišče

ABSTRACT

REPRESSION IN PREKMURJE DURING WORLD WAR II: AN EXAMPLE OF INTERNMENT INTO SÁRVÁR

The article based on archive sources, literature and testimonies of internees describes the policy of the Hungarian authorities during World War II towards the colonists, settled near Dolnja Lendava by the Yugoslav-Hungarian border in the context of the Yugoslav agrarian reform. After the Prekmurje region had been annexed to Hungary in April of 1941, the authorities confiscated all of the agrarian land expropriated in the Kingdom of Yugoslavia in the context of the agrarian reform, so it became the property of the state. Thus the colonists lost their means of survival. After the negotiations between Hungary and Italy, where the colonists had originated from, with regard to the

* Dr., docent, Inštitut za narodnostna vprašanja, Erjavčeva ul. 26, SI-1000 Ljubljana; e-naslov: attila.kovacs@guest.arnes.si

extradition of the colonists failed, in June 1942 the Hungarian authorities interned 587 colonists from the surroundings of Dolnja Lendava in the Sárvár internment camp. Soon after their arrival to the camp, the children younger than 16 were taken to Bačka, where they remained until the end of the war, while more than 50 colonists decided to leave to the Independent State of Croatia. During the internment, 35 of the colonists from the surroundings of Dolnja Lendava died.

Keywords: Prekmurje, internment, agrarian reform, colonists, Dolnja Lendava, Sárvár, internment camp

Uvod

Medvojna represija v Prekmurju se v glavnem veže na obdobje madžarske oblasti, saj se je druga svetovna vojna za pokrajino ob Muri začela z napadom Nemčije na Jugoslavijo 6. aprila oz. s prihodom madžarske vojske 16. aprila 1941. Še istega dne so Nemci na svečani prireditvi v Murski Soboti Madžarom predali celotno Prekmurje, razen štirih naselij (Fikšinci, Kramarovci, Ocinje in del naselja Serdica (Rottenberg)) na severozahodnem delu pokrajine z večinskim nemškim prebivalstvom.¹ Madžarska okupacijska oblast se je v Prekmurju v bistvu ohranila vse do konca druge svetovne vojne, do prihoda Rdeče armade, ki je pokrajino na levem bregu Mure osvobodila v začetku aprila 1945.²

Medvojno represijo na območju Prekmurja sta nedvomno najbolj označevali internacija kolonistov iz okolice Dolnje Lendave³ in deportacija prekmurskih Judov v koncentracijska taborišča, od koder se jih je vrnila le peščica. V nadaljevanju se bomo podrobno posvetili internaciji kolonistov iz okolice Dolnje Lendave v taborišče Sárvár, torej dogajanju, ki je med prebivalstvom v Prekmurju poleg holokavsta najmočnejše označevalo medvojno represijo.

Kolonizacija v okolici Dolnje Lendave med obema vojnama

V obdobju med obema vojnama so jugoslovanske oblasti v naselja s pretežno madžarskim prebivalstvom v okolici Dolnje Lendave na razlaščeno veleposestniško zemljo Esterházyjev naselile 254 družin s 1305 družinskimi člani. Kolonisti so bili večinoma Slovenci, bilo pa je tudi nekaj Hrvatov. Prihajali so s Primorske, iz Istre, iz notranjosti Slovenije oz. Jugoslavije in Prekmurja. Cilji kolonizacije so bili narodno-

¹ Metka Fujs: Madžarska vojaška in civilna uprava v Prekmurju v drugi svetovni vojni. V: Zbornik soboškega muzeja, 1990, št. 1, str. 89–100, tu str. 91.

² O zgodovini Prekmurja med drugo svetovno vojno podrobneje Ferdo Godina: Prekmurje 1941–1945. Murska Sobota 1980; László Göncz: Felszabadulás vagy megszállás? : a Mura mente: 1941–1945. Lendava 2006.

³ V obdobju, ki ga obravnava članek, se je Lendava uradno imenovala Dolnja Lendava, zato v razpravi uporabljamo ime Dolnja Lendava.

-politični in gospodarsko-socialni. Z naselitvijo kolonistov so oblasti po eni strani želele okrepiti slovenski živelj ob jugoslovansko-madžarski meji v okolici Dolnje Lendave, hkrati pa so pomagale begunskim in emigrantskim družinam iz Primorske in Istre ter revnim slovenskim družinam iz Prekmurja, da so si osnovala lastna gospodarstva in ustvarile nove pogoje za preživljanje.⁴

Kolonizacija je potekala v treh časovnih intervalih. V prvem valu naselitve sta bili ustanovljeni koloniji Petišovci in Benica. Obe koloniji so ustanovili slovenski begunci iz Goriške, ki so bili ob koncu prve svetovne vojne nastanjeni v taborišču Strnišče pri Ptujju, manjše število pa v okolici Ljutomera.⁵ Kljub začetnim težavam, tj. stanovanjskim problemom, boleznim in pomanjkanju, se je do 5. decembra 1921 na petišovskem marofu oziroma v petišovski koloniji naselilo 14 primorskih družin s 63 družinskim člani.⁶ Ker nove naselitve v petišovski koloniji niso bile mogoče, so drugo skupino primorskih beguncev, ki so bili še v begunskem taborišču v Strnišču, naselili v Benici. Skupno 31 družin se je v Benici naselilo v drugi polovici leta 1922.⁷

Najobsežnejša kolonizacija v okolici Dolnje Lendave je potekala leta 1925. Do prve naselitve je prišlo spomladi, ko so na pristavo v Mostju naselili 34 prekmurskih slovenskih družin. Nekaj mesecev kasneje, avgusta 1925, se je na pristavo v Gaberju naselilo 31 družin z ravenskega in osrednjedolinskega območja Prekmurja. Leta 1925 so poleg prekmurskih Slovencev na pristavi v Pincah naselili še primorske in istrske družine, ki so bežale pred nasiljem italijanskih fašistov.⁸

V začetku tridesetih let se je nadaljevala kolonizacija, v sklopu katere se je v Dolgi vasi naselilo 12 družin s 55 člani, v Kamovcih pa 21 družin s 101 družinskim članom. Večina kolonistov je prihajala iz Primorske in Istre, nekaj družin pa je bilo iz Prekmurja.⁹

⁴ Jugoslovanska agrarna reforma je pripadnike narodnih manjšin izključila iz delitve agrarnih površin. To je veljalo tudi za Madžare iz okolice Dolnje Lendave, zaradi česar je postalo vprašljivo preživetje velikega števila malih madžarskih posestnikov. Ti so v kolonistih videli predvsem ljudi, katerim je država podelila veleposestniško zemljo, ki bi po njihovem mnenju morala pripasti njim. Prav zaradi tega so Madžari, doma v naseljih v okolici Dolnje Lendave, z veliko nenaklonjenostjo sprejeli koloniste. O tem gl. László Göncz: *Egy peremvidék hírmondói : Mura menti életképek a 20. század első feléből*. Budapest 2006, str. 16-17.

⁵ Po vojni napovedi Italije Avstro-Ogrski maja 1915 in po prvih spopadih na soški fronti sta obe vojskujoči strani izpraznili naselja ob frontni liniji. Avstro-ogrske oblasti so iz Goriške in Posočja izselile v notranjost države več deset tisoč Slovencev. Del teh beguncev so proti koncu vojne premestili v taborišče Strnišče pri Ptujju, nekatere pa h kmečkim družinam v okolico Ljutomera. O trnovi poti primorskih in istrskih beguncev od izselitve pa do naselitve v okolici Dolnje Lendave gl. Stanko Bensa: *Od Soče do Mure : pot istrskih in primorskih beguncev*. Pince Marof 2011 (dalje Bensa, *Od Soče do Mure*).

⁶ Attila Kovács: *Agrarna reforma in kolonizacija na območju Dolnje Lendave med obema vojnama*. V: *Razprave in gradivo*, 2007, št. 53/54, str. 68-97 (dalje Kovács, *Agrarna reforma in kolonizacija*), tu str. 77-78.

⁷ Prav tam, str. 78-79.

⁸ Prav tam, str. 83-84.

⁹ Prav tam, str. 84.

Na podlagi arhivskih virov se je v obdobju med obema vojnama v okolico Dolnje Lendave naselilo 254 družin kolonistov s 1.305 družinskimi člani, med katere so razdelili 1.912 katastrskih oralov in 1.527 kvadratnih sežnjev agrarne zemlje.¹⁰

Tabela 1: *Izvirni kraj kolonistov (število družin), naseljenih v okolici Dolnje Lendave med obema vojnama*¹¹

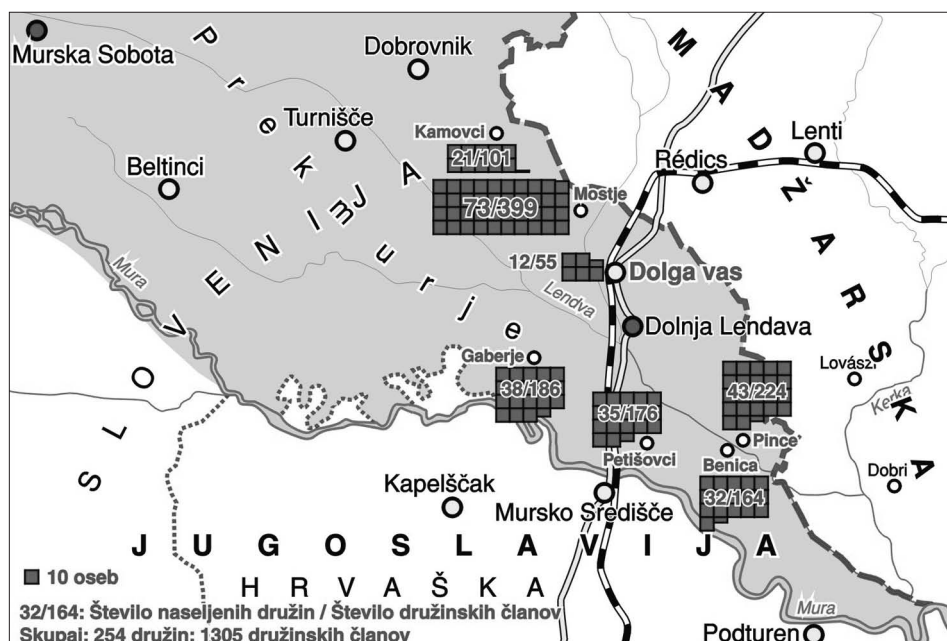
Naselje	Primorska (z Istro)	Prekmurje	Drugi predeli države (predvsem iz Slovenije)	Skupaj
Petišovci	25	8	2	35
Benica	31	-	1	32
Mostje	1	69	3	73
Gaberje	-	37	1	38
Pince	32	1	10	43
Kamovci	15	-	6	21
Dolga vas	7	5	-	12
Skupaj	111	120	23	254

Iz arhivskih podatkov je viden tudi kraj izvora kolonistov. Na lendavsko območje oz. v naselja v okolici Dolnje Lendave se je priselilo 111 družin iz Primorske (z Istro vred). Te primorske družine oziroma družine, ki so prišle z območij pod italijansko oblastjo, so ustanovile pet kolonij: Petišovce, Benico, Pince, Dolgo vas in Kamovce ter v primerjavi s prekmurskimi priseljenci ter priseljenci z drugih območij Slovenije oziroma države predstavljale večino v teh naseljih. Največ priseljenjskih družin, skupaj 120, se je v okolico Dolnje Lendave priselilo iz prekmurskih slovenskih vasi, iz naselij na ravenskem in osrednjedolinskem območju. Večina kolonistov iz prekmurskih naselij se je naselila v kolonijah dveh vasi, v Gaberju in v Mostju. Z drugih območij Slovenije oziroma države je prišlo 23 družin in te so dobile agrarno posest v različnih kolonijah (glej tabelo 1).¹²

¹⁰ Prav tam, str. 87.

¹¹ Vir: Arhiv Republike Slovenije, Kraljevska uprava Dravske Banovine – Kmetijski oddelek (III), Odsek za agrarno pravne posle, 1919–1944, Esterházy (AS 71), f. 56, Zemljiško knjižni spisi, kolonizacija, popis razlaščenih in vrnjenih zemljišč, f. 68, Dobrovnik in Žitkovci, f. 69, Spisi agrarne direkcije in Banske uprave, Zemljiško knjižni sklepi, Odloki o utrditvi subjektov, Dodelitev zemljišč, zakupodaja in splošno.

¹² O agrarni reformi in kolonizaciji v okolici Dolnje Lendave med obema vojnama podrobneje prav tam.

Število kolonistov, naseljenih v okolici Dolnje Lendave v obdobju med obema vojnoma, po naseljih

Položaj kolonistov od priključitve Prekmurja k Madžarski do internacije poleti leta 1942

1.1. Uvod

Kot smo že pisali, je madžarska vojska v Prekmurje vkorakala pet dni kasneje kot v Bačko in Baranjo, torej 16. aprila 1941. Na podlagi odloka z dne 11. aprila 1941, ki je veljal za »Južno pokrajino«, so uvedli vojaško upravo na zasedenem ozemlju.¹³ Odlok se je zgledoval po podobnem iz leta 1940, ki je veljal za Transilvanijo.¹⁴ Odlok o vojaški upravi je med ostalim opredeljeval organiziranje uprave, ravnanje s prebivalstvom in jugoslovanskimi uradniki. Poleg tega je še določil odnos do šolstva, tiska, pravice do zborovanja in druženja, vojaškega sodstva, preskrbe itd.¹⁵ Vse do

¹³ V času druge svetovne vojne so pod izrazom »Južna pokrajina – Délvidék« razumeli območja, ki jih je Madžarska pridobila po aprilski vojni oz. po razpadu Jugoslavije: tj. Bačko, Baranjo, Medmurje (Međimurje) in Prekmurje.

¹⁴ Madžarska je pod pokroviteljstvom Nemčije in Italije na podlagi druge dunajske pogodbe dne 30. 8. 1940 pridobila od Romunije severni del Transilvanije.

¹⁵ Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945 = Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945. Dokumentumgyűjtemény Jugoszlávia népeinek népfelszabadító háborújának történetéhez. Budapest 1986 / Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945 = Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945. Zbirka dokumentov k zgodovini narodno-

razformiranja vojaške uprave so bili kolonisti v Prekmurju – kakor tudi celo območje in oblast v njem – pod poveljstvom vojaške uprave skupine južne armade s sedežem v Novem Sadu. Po ukinitvi vojaške uprave 15. avgusta 1941 leta so prekmurški kolonisti prišli pod pristojnost organov na novo postavljene civilne uprave.¹⁶

Uvedbo civilne uprave so uradno potrdili 16. decembra 1941 s sprejetjem zakona o priključitvi zasedenih ozemelj k matični državi Madžarski. To je pomenilo, da se Prekmurje, Medmurje (Međimurje), Baranja in Bačka uradno niso uvrščali med zasedena območja, temveč so postali sestavni del Madžarske.¹⁷

1.2. Pravni akti o ravnanju s kolonisti in o internaciji

Madžarske enote, ki so sodelovale pri vojaških operacijah v Jugoslaviji, so takoj prvi dan po zasedbi 11. aprila dobile navodilo o ravnanju z domačim prebivalstvom in priseljenci med njimi kolonisti. Med domače prebivalce so uvrščali tiste, ki so sami (ali njihovi starši) na območju Kraljevine Madžarske živeli pred 31. oktobrom 1918. Vse ostale osebe so imeli za priseljence, ki jih je treba izgnati iz države.¹⁸

O sami internaciji oziroma o izvedbi internacije je govorila uredba, ki jo je izdal Vrhovni vojaški svet (Legfelsőbb Honvédelmi Tanács). Uredba »Smernice za ravnanje z interniranci« (Irányelvek az internáltakkal való eljárásra), ki je nastala leta 1939 in so jo leto dni kasneje dopolnili, je za izvedbo internacije zadolžila vojsko, poleg tega pa je še določila, da se internirajo osebe, katerih delovanje ogroža državno varnost, javni red in mir ter gospodarske interese države. Dopolnila iz leta 1940 so krog internirancev še dodatno razširila na tiste posameznike, ki iz narodno-obrambnih, političnih itd. vzrokov niso bili zanesljivi.¹⁹ Drugi dan zasedbe, 12. aprila 1941, je poveljstvo generalštaba (Vezérkari Főnökség) sprejelo odlok o »Internaciji tujih državljanov in o ustanavljanju prisilnih delavskih stotnij za nezanesljive madžarske državljane« (Idegen állampolgárok internálásáról és a megbízhatatlan magyar állampolgárok különleges munkaszázadokba való bevonulataásáról),²⁰ na podlagi katerega so izvajali internacije na območju Bačke in Baranje.²¹ Nadzor nad

osvobodilne vojne narodov Jugoslavije. Budapest 1986 (dalje Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945 (Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945)), str. 41–45.

¹⁶ Enikő A. Sajti: Délvidék : 1941–1944 : a magyar kormányok délszláv politikája. Budapest 1987 (dalje Sajti, Délvidék 1941–1944), str. 79–84.

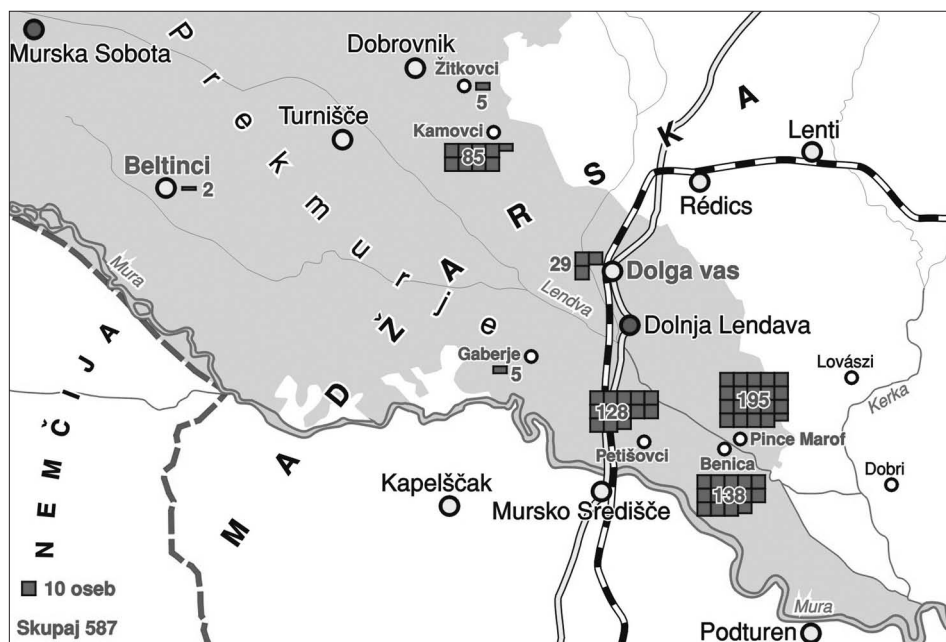
¹⁷ Prav tam, str. 79–82.

¹⁸ Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945 (Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945), str. 42–43.

¹⁹ Sajti, Délvidék 1941–1944, str. 41–42.

²⁰ Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945 (Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945), str. 46–47.

²¹ Za razliko od Bačke in Baranje, kjer se je začelo razlašanje in interniranje oziroma izgon kolonistov in prostovoljcev takoj po prihodu madžarske vojske aprila 1941, so v Prekmurju z internacijo kolonistov počakali do leta 1942.

Število v Sárvár interniranih kolonistov iz okolice Dolnje Lendave leta 1942, po naseljih

internacijami je vse do razformiranja vojaške uprave izvajala vojska, nato pa so na ukaz načelnika generalštaba (Vezérkar Fónöke) internance predali ministrstvu za notranje zadeve.²²

Med pomembnejše ukrepe madžarske vlade sodi odlok, po katerem je vsa agrarna zemlja, ki je bila v Kraljevini Jugoslaviji na kakršenkoli način razlaščenca v okviru agrarne reforme, s 15. aprilom 1941 prešla v last madžarske države. Na podlagi tega odloka, ki je bil izdan 15. julija 1941 in zapisan pod številko 5280/1941 ME, so vsem kolonistom in ostalim skupinam naseljencev (kolonistom-optantom in prostovoljcem) odvzeli nepremičnine, pridobljene v okviru jugoslovanske agrarne reforme. Odlok je še določil, da se naseljenci pustijo na zemlji oziroma v nepremičnini do konca gospodarskega leta (do 31. oktobra 1941), s tem da se jim pri mlačvi zaseže žito oziroma pridelek. V lasti so jim pustili le 60 kg žita na osebo. Marija Peric, Primorka, ki se je s svojim možem naselila v Benici, je v svojem osebni dnevniku odvzem pridelanega žita takole opisala: »Obdelovali smo polje in čakali, kaj se bo zgodilo. Poleti 1941 smo pokosili pšenico, opravili mlačev, na kar so prišli madžarski orožniki z nalogom. Vso pšenico smo morali odpeljati v Lendavo. Tam so nam jo zaplenili. Za predano pšenico smo dobili karte za nakup 60 kg pšenice na osebo. Upali smo, da nam ostaneta vsaj krompir in koruza. Pred izkopom krompirja so nam prepovedali vstop na

²² Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941-1945 (Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941-1945), str. 140-141.

naše njive. Lahko smo samo opazovali, kako so domačini iz madžarskih vasi pobirali naše pridelke in jih vozili domov. Obdržali smo samo vrtove in dvorišča.«²³

Zaradi lažjega upravljanja z agrarno zemljo, ki je bila v Jugoslaviji v okviru agrarne reforme razlaščena in je na podlagi odloka 5280/1941 ME prešla v last madžarske države, so s sedežem v Novem Sadu ustanovili Izpostavo ministrstva za poljedelstvo za agrarne zadeve južnih pokrajin (A Földművelésügyi Minisztérium délvidéki földbirtokpolitikai kirendeltsége). Kolonije v Prekmurju so vse do internacije sodile pod upravo omenjene izpostave ministrstva za poljedelstvo.²⁴

Da bi si lahko ustvarili popolno sliko o površini zemlje, ki je bila razdeljena v okviru jugoslovanske agrarne reforme, številu hiš in o številu družin in družinskih članov, ki razpolagajo s temi nepremičninami, je načelnik generalštaba madžarske vojske (Vezérkari Főnök) 26. maja 1941 odredil popis nepremičnin, dodeljenih v jugoslovanski agrarni reformi.²⁵

1.3. Položaj prekmurskih kolonistov do internacije v Sárvár

Po priključitvi Prekmurja k Madžarski so madžarske oblasti koloniste v Prekmurju razlastile na podlagi že omenjenega odloka 5280/1941 ME, ki je predpisal, da se vsem kolonistom in ostalim skupinam naseljencev odvzamejo agrarna zemlja in stavbe, ki so si jih pridobili v okviru jugoslovanske agrarne reforme. Pri tem pa je treba omeniti, da so madžarske oblasti delale razliko med kolonisti, ki so se naselili v okolici Dolnje Lendave iz drugih delov Prekmurja, in med kolonisti, ki so prihajali iz drugih predelov Slovenije. Prvi so namreč bili pred 31. oktobrom 1918 državljani Kraljevine Madžarske in so tako veljali za »staroselce« oz. domačine. Kljub temu so jim del zemlje, pridobljene v okviru agrarne reforme, odvzeli in ga razdelili okoliškimi madžarskim prebivalcem, hiše z vrtovi, morda z manjšim kosom zemlje, pa so jim pustili vse do konca vojne.

Popolnoma drugače pa so obravnavali koloniste, ki so se v okolico Dolnje Lendave naselili iz drugih krajev Slovenije oziroma Jugoslavije. Obravnavali so jih kot priseljence, ki jih je treba izgnati iz države. Koloniste v Prekmurju, ki pred 31. oktobrom 1918 niso živeli na območju Kraljevine Madžarske, so zaenkrat pustili živeti v njihovih hišah, vendar so jim jeseni leta 1941 odvzeli ves pridelek, v zameno pa so dobili nakaznice za žito (60 kg na osebo). Jože Jelen, rojen leta 1931 primorskim beguncem v Koloniji Petišovci, je o prvem letu madžarske oblasti povedal naslednje: *»Nikoli ne pozabim, kako smo preživeli prvo leto okupacije. Starši so leta 1941 pokosili svojo pšenico. Pripeljali so jo k mlatilnici. Madžarski žandarji so kontrolirali mlačev. Vso pšenico so morali pod žandarskim nadzorom odpeljati na železniško postajo v Lendavo. Pravico so imeli le do 60 kg pšenice na družinskega člana. Na svoja polja več nismo*

²³ Bensa, Od Soče do Mure, str. 119.

²⁴ MNL ZML IV. 401. Spisi Velikega župana županije Zala 1522/1941.

²⁵ Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945 (Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945), str. 99–102.

smeli. Hrane je primanjkovalo. Mi smo imeli še srečo, moja dva brata sta se namreč zaposlila. [...]. Z njunim zaslužkom smo nekako preživeli prvo leto okupacije. Drugi vaščani so prekopali dvorišča in posadili krompir in koruzo. Preden je kaj zraslo, so nas internirali.»²⁶

Kot smo že omenili, je vojaška uprava v poletnih mesecih popisala koloniste in njihove nepremičnine z namenom, da bi si ustvarila čim natančnejšo sliko o družinah kolonistov ter o velikosti zemlje in ostalih nepremičninah, s katerimi so razpolagali. Podatki, ki so jih dobili s pomočjo popisa, so oblastem služili kot izhodišče za začetek pogajanj z državami, na območju katerih so se nahajala prvotna prebivališča kolonistov. Poleti leta 1941 je namreč Madžarska navezala stike z Nemčijo, Bolgarijo in Italijo s ciljem, da bi omenjenim državam izročila koloniste.²⁷ V zvezi s primorskimi in istrskimi kolonisti iz Prekmurja so navezali stike z Italijo. Madžarsko zunanje ministrstvo je 23. decembra obvestilo urad ministrskega predsednika, da so s pomočjo italijanskega veleposlaništva v Budimpešti navezali stike z italijansko vlado v zvezi s prevzemom kolonistov, katerih izvorni kraj prebivališča se nahaja pod italijansko oblastjo. Hkrati so urad pozvali, da dokler trajajo pogajanja z italijansko vlado, koloniste pustijo na njihovih domovih in naj se izogibajo ukrepom, ki bi ogrozili njihovo eksistenco.²⁸

17. aprila 1942 je madžarsko zunanje ministrstvo obvestilo predsednika vlade Miklósa Kállayja, da so madžarskemu odposlancu (követ) v Rimu naročili, naj pri italijanski vladi povzame potrebne korake za vrnitev dolnjelendavskih kolonistov.²⁹ K navodilom, namenjenim odposlancu, so priložili tudi pismo okrajnega glavarja Dolnje Lendave, v katerem je prikazan položaj teh ljudi. Na osnovi njegovega poročila je marca 1942 v okolici Dolnje Lendave živelo 125 družin, naseljenih z območij, ki so v tistem obdobju spadala pod italijansko (114 družin), nemško (9 družin) in hrvaško (2 družini) oblast. Iz pisma okrajnega glavarja je vidno tudi, da so naseljencem odvzeli zemljo in so tako od začetka 1942 živeli na državne stroške. Omenil je tudi, da je prisotnost kolonistov nezaželena iz dveh vzrokov, in sicer zaradi javne varnosti (pomanjkanje delovnih mest) ter iz političnih razlogov (trenja s prebivalci madžarske narodnosti), zato priporoča njihovo vrnitev na prvotne domove.³⁰

Nasprotno pa je v pismu, ki ga je Veliki župan županije Zala (Zala vármegye főispánja) januarja 1941 poslal madžarskemu ministrskemu predsedniku, omenjenih le 121 družin in 578 oseb, ki bi jih bilo treba izseliti iz Dolnje Lendave in okolice. K pismu je bil priložen tudi seznam družin.³¹

Medtem ko so med Madžarsko in Italijo trajala pogajanja, so se kolonisti 10. oktobra 1941 s spomenico obrnili na Velikega župana županije Zala (Zala vármegye főispánja). Iz spomenice vidimo, da so kolonisti že maja 1941 pri madžarskem no-

²⁶ Bensa, *Od Soče do Mure*, str. 131–132.

²⁷ Sajti, *Délvidék 1941–1944*, str. 48–52

²⁸ MNL OL, K-28, sveženj 101, postavka 166, R-15001, str. 2–3.

²⁹ Pod vrnitvijo domov je bilo mišljeno njihovo prvotno prebivališče.

³⁰ MNL OL, K-28, sveženj 101, postavka 166, R-15001, str. 6–9.

³¹ MNL OL, K-28, sveženj 101, postavka 166, R-15001, str. 21–25.

tranjem ministrstvu, kasneje pa tudi pri krajevnem uradu vojaške uprave, zaprosili za dovoljenje, da do konca vojne ostanejo na trenutnem mestu bivanja. Podobno prošnjo so vložili tudi pri italijanski vladi. Odgovora niso dobili ne z madžarske ne z italijanske strani, zato so se pri Velikem županu pozanimali, kakšna usoda jih čaka glede na to, da so jim odvzeli vso zemljo in pridelek. V spomenici so Velikega župana prosili tudi, naj jim dovolijo ostati v njihovih trenutnih bivališčih, če pa morajo oditi, pa naj jim dovolijo s seboj vzeti vsaj najnujnejše reči.³² Kolonisti iz Kamovcev so tri tedne pred nastankom omenjene Spomenice poslali prošnjo na Ministrstvo za izobraževanje in verske zadeve. V njej so ministrstvo prosili, naj jim do konca vojne dovolijo ostati na njihovih tedanjih domovih, če pa to ni mogoče, naj jim v zameno dodelijo druge obdelovalne površine v notranjosti države.³³ Odgovorov niso nikoli dobili.

Po neuspehlih pogajanjih z Italijo glede izročitve kolonistov so se madžarske oblasti odločile – pri tem je bil zelo agilen okrajni glavar iz Dolnje Lendave – za internacijo kolonistov v internacijsko taborišče Sárvár. Kot razlog so navajali, da se kolonisti nimajo s čim preživljati, ter da so iz državnih in nacionalnoobrambnih vidikov nezanesljivi. Odločitev o tem, da bodo koloniste internirali, je po nam razpoložljivih virih bila sprejeta 27. maja 1942 na medresorskem sestanku v Budimpešti, ki so se ga poleg sodelavcev »gostitelja«, ministrstva za zunanje zadeve, udeležili še predstavniki urada ministrskega predsednika, notranjega in poljedelskega ministrstva ter strokovnjaki Urada za statistiko.³⁴

Po prvotnih načrtih naj bi koloniste internirali s 15. junijem 1942. Vendar so internacijo izvedli – iz nam še neznanih razlogov – šele teden dni kasneje, 22. in 23. junija 1942.³⁵

Koloniste so na ukaz Izpostave ministrstva za poljedelstvo za agrarne zadeve južnih pokrajin prisilno izselili iz hiš. Pri tem sta sodelovali dve stotniji vojakov iz Murske Sobote.³⁶ Vojaki so koloniste iz naselij Kamovci, Dolga vas, Petišovci, Benica in Pince Marof pospremili do železniške postaje v Dolnji Lendavi, kjer so jih 23. junija 1942 naložili v živinske vagonne in še isti dan odpeljali v internacijsko taborišče v Sárvárju, kamor so prispeli naslednji dan dopoldne.

Samo internacijo je Jože Vidič, sin kolonistov iz Kamovcev, opisal takole: *»Začelo se je dogajati to, kar so napovedovali že 14 mesecev. Naslednji dan, 22. junija, so prišli v vas znanci iz sosednjih vasi, zlasti iz Nedelice, Turnišča in Mostja. Vaščani so jim dali v hrambo ali prodali zlasti orodje, gospodinjski pribor in živino. [...] Zgodaj zjutraj, 23. junija, je prispela v vas kolona voz s konjsko vprego. Otroci in starejši, ki so težko hodili, smo se smeli usesti na vozove, ostali so morali hoditi peš, čeprav je bilo voz dovolj skoraj za vse. Mama nas je pospremila do voza in dejala: »Zapojte, pojte uso pot, ne pokažite,*

³² MNL ZML IV. 401. Spisi Velikega župana županije Zala 1404/1942.

³³ MNL ZML IV. 401. Spisi Velikega župana županije Zala 1404/1942.

³⁴ MNL OL, K-28, sveznj 101, postavka 166, R-15001, str. 30–32.

³⁵ MNL ZML IV. 401. Spisi Velikega župana županije Zala 1404/1942.

³⁶ Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945 (Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945), str. 245.

da vam je hudo, ker zapuščamo dom. Vrnili se bomo!» Takrat smo vso pot peli. Mlajši smo se v pesmi pridružili starejšim, še preden smo znali dobro izgovarjati besede. Zapeli smo takoj, ko je kolona krenila in peli skozi vsa naselja ob poti do Lendave. »O, zdaj gremo, nazaj še pridemo!» smo zapeli v vsaki vasi. Pri petju nas nihče ni oviral. Na železniški postaji v Lendavi so zbrali tudi Slovence, internirance iz Dolge vasi, Petišovec, Pince Marofa in Benice. Nagnali so nas v živinske vagonne, ki so stali na postaji. Vagonov je bilo premalo za množico približno šesto ljudi. Nagnetli so nas v vagonne, tako da smo se komaj premikali. [...]. Po dolgem čakanju je vlak končno krenil. Med vožnjo je prišlo v vagon več zraka pa tudi ohladil se je v poletnem večeru. Toda vlak se je kmalu ustavil. Začelo se je manevriranje. Očitno so priključevali še druge vagonne. Potem ponovno vožnja do naslednje postaje in zopet manevriranje, vožnja naprej in nazaj in tako dalje. [...]. Popoldne, 24. junija, smo prispeli v Sárvár. Pozneje smo ugotovili, da smo le 100 km od doma, vozili pa smo se več kot 24 ur. Vlak se je ustavil in nagnali so nas iz vagonov. Po nekaj minutah hoda smo prispeli pred vhod in krenili k tovarniški hali, ki je bila določena za naše bivališče. [...]. Vse so nas odvedli v objekt, za katerega so rekli, da je šesta baraka.«³⁷

Po zapisih Slavka Valenčiča, ki v knjigi Internacijsko taborišče Sárvár poimensko navaja vse internirance iz Prekmurja in se pri tem sklicuje na taboriščne matične knjige, naj bi v taborišče Sárvár iz okolice Dolnje Lendave internirali 577 ljudi. Poleg njih so v prihodnjih nekaj tednih v Sárvár pripeljali še 10 mladih fantov kolonistov iz okolice Dolnje Lendave, ki so bili od jeseni leta 1941 v zaporu v Koložsváru (danes Cluj, Romunija). Kmalu po prihodu v taborišče sta se rodila še dva otroka.³⁸

Nekaj tednov po internaciji kolonistov v Sárvár, natančneje 7. julija, si je vodja vitezov županije Zala (Zala vármegye Vitézi Széke) skupaj z okrajnim glavarjev in predstojnikom za gospodarske zadeve dolnjelendavskega okraja ogledal zapuščene kolonije kot možne lokacije za naselitev vitezov.³⁹ Po ogledu je vodja vitezov na Velikega župana županije Zala (Zala vármegye főispánja) naslovil prošnjo, v katerem je predlagal, da se v kolonijo Petišovci naseli 20 viteških družin, v kolonijo Dolga vas 5, prav tako pet viteških družin v kolonijo Kamovce in 1 družino v Žitkovce (kraj poleg kolonije Kamovci). Do jeseni 1942 so se viteške družine naselile v izpraznjene hiše kolonistov.⁴⁰

Položaj kolonistov od internacije v Sárvár do osvoboditve leta 1945

Uradni naziv taborišča v Sárvárju ob času prihoda kolonistov iz Prekmurja je bil Magyar királyi internálótábor – Sárvár (Madžarsko kraljevo internacijsko taborišče – Sárvár). Samo taborišče so uredili v opuščenih prostorih tovarne svile septembra leta

³⁷ Zakaj – Miért? : lendavski zvezki – lendvai füzetek, 1998, št. 16, str. 17–25, tu str. 18–19.

³⁸ Slavko Valenčič: Internacijsko taborišče Sárvár. Murska Sobota 1992 (dalje Valenčič, Internacijsko taborišče Sárvár), str. 19.

³⁹ Vitezi so bili bivši vojaki avstro-ogrske vojske, ki so za vojaške zasluge v prvi svetovni vojni dobili odlikovanja in so zato v obdobju med obema vojnama ter med samo drugo svetovno vojno uživali razne privilegije. Njihov status je mogoče primerjati z jugoslovanskimi »dobrovoljci«.

⁴⁰ MNL ZML IV. 401. Spisi Velikega župana županije Zala 1404/1942.

1939 z namenom namestitve na Madžarsko prebeglih poljskih vojaških beguncev. Ti so bili tam do aprila 1941.⁴¹ Poljske vojaške begunce so nato zamenjali vojni ujetniki jugoslovanske vojske, 13. junija 1941 pa so v taborišče prispelle prve internirane družine kolonistov in »dobrovoljcev« iz Bačke. Natančnih podatkov o tem, koliko jugoslovanskih internirancev je šlo skozi taborišče Sárvár v letih 1941–1945, žal nimamo. Ocene se gibljejo med 8.000 in 15.000 internirancev. V že omenjeni knjigi Slavko Valenčič na podlagi taboriščnih evidenc ocenjuje, da je šlo skozi taborišče okoli 9.000 jugoslovanskih internirancev.⁴²

O samem taborišču in o življenjskih razmerah v njem izvemo največ iz pričevanj in opisov internirancev. Že večkrat citirani Slavko Valenčič, ki je internacijo v taborišču preživel kot prevajalec na komandi, je taborišče Sárvár opisal tako: »*Taborišče je bilo v opuščeni tovarni svile. Obdano je bilo s tri metre visoko ograjo iz bodeče žice, v kateri ni bilo električnega toka. Stražili so ga vojaki, ki so bili na notranji strani ograje. [...]. Bivalnim zgradbam so rekli barake, čeprav so bile vse zidane. Skoraj vse so bile brez oken. To so bile opuščene proizvodne hale in skladišča. Večina jih je imela znano tovarniško »cik-cak« betonsko-stekleno streho skozi katero je prihajala svetloba. Razen v eni so bila tla povsod betonska. Tam je bila speljana tudi kanalizacija. Bile so brez gretja. V njih so bili pogradi iz neobdelanih desk, razvrščenih tako, da so bili vmes približno en in pol meter široki hodniki. [...]. Ti pogradi so imeli po dve, tri in tudi štiri etaže glede na to, kako visoka je bila katera baraka. Med etažami je bil tak razmak, oziroma je bila taka višina, da je odrasel človek lahko sedel. [...]. V vsaki baraki je bil vodovod z nekaj pipami in betonskim koritom. Večji del teh pip je bil navadno pokvarjen, pozimi pa zamrznjen. Ta voda je internirancem služila za pitje, umivanje, pranje, pomivanje posode in sploh za vse potrebe. [...]. Vsak interniranec je dobil dnevno 10 dekagramov kruha, pozneje se je ta obrok povečal in si je osem oseb delilo en kilogram. Po našem prihodu (po prihodu kolonistov iz okolice Dolnje Lendave, op. avt.) si je en hlebec delilo že samo šest oseb, kratek čas celo samo štirje.*«⁴³

Usoda je hotela, da so interniranci iz okolice Dolnje Lendave v taborišče Sárvár prispeli, ko so bile tam razmere že nekoliko boljše. Izboljšanje razmer v taborišču je pomenilo tudi to, da so interniranci lahko odhajali na delo izven taborišča. Opravljali so predvsem kmečka dela, bili so pa tudi taki, ki so delo dobili pri raznih obrtnikih. Veliko internirancev iz okolice Dolnje Lendave je na delu zunaj taborišča ostajalo tudi čez zimo. Velikokrat pa so na raznih kmetijah in marofih skupaj delale kar cele družine.⁴⁴

⁴¹ Za prikaz popolne slike moramo omeniti, da so se od julija 1940 do decembra 1942 med prebivalci taborišča v Sárváru nahajali tudi delavci na prisilnem delu. Od maja 1944 do oktobra 1944 je del taborišča v Sárváru služil tudi kot vmesna postaja na poti transportiranja Židov iz Železne županije v koncentracijsko taborišče Auschwitz. O taborišču podrobneje István Söptei: Internáló tábor a Rába partján. V: A volt sárvári Műselyemgyár háborús éve, 1939-1945, 1988, št. 3, str. 377–400 (dalje Söptei, Internáló tábor a Rába partján), tu str. 377–400; Valenčič, Internacijsko taborišče Sárvár.

⁴² Prav tam, str. 44.

⁴³ Prav tam, str. 21–23, 32.

⁴⁴ Söptei, Internáló tábor a Rába partján, str. 391–392; Valenčič, Internacijsko taborišče Sárvár, str. 34–36.

Spomladi leta 1942 se je na pobudo novosadskega advokata Koste Hodžija začela obširna akcija, v okviru katere so približno 3.000 otrok iz taborišča premestili k raznim družinam v Bačko. Tudi slovenske otroke oz. otroke internirancev iz okolice Dolnje Lendave so po nekaj mesecih bivanja v taborišču odpeljali v Bačko, kjer so ostali vse do konca vojne. Otroci so odhajali v več skupinah in v določenih časovnih intervalih, tako da je akcija trajala nekaj mesecev.⁴⁵ Ločitev otrok od staršev je bila predvsem za matere zelo huda izkušnja, kar je lepo vidno iz spominov Marije Peric: *»Že po nekaj dneh našega bivanja v logorju je prišla delegacija pravoslavne cerkve iz Novega Sada z dr. Hadinjem na čelu, da poskrbi za naše otroke. Odpeljati so jih hoteli v Bačko. [...] Starši smo se temu uprli, otrok jim nismo hoteli dati. Rekli smo: »Vse ste nam vzeli: imetje, svobodo, otrok pa ne damo od sebe.« Dokler smo imeli kaj denarja, smo od domačinov kupovali kruh za otroke, saj je taboriščna hrana zanje bila skoraj neužitna. Denarja je zmanjkalo, pogoji bivanja in hrana so močno vplivali na zdravje otrok. Videli smo, da otroci ne bodo zdržali, zato smo zaprosili za pomoč. Avgusta 1942 so predstavniki pravoslavne cerkve prišli po otroke. Vsak otrok je dobil listek okoli vratu z napisom, v katero vas je dodeljen.»⁴⁶*

Jeseni leta 1942 je minister za notranje zadeve dovolil, da interniranci, ki se želijo preseliti v Neodvisno državo Hrvaško (NDH), to lahko storijo, če pridobijo privolitev hrvaškega veleposlaništva v Budimpešti.⁴⁷ Tako je internacijsko taborišče v Sárvárju zapustilo 57 internirancev (cele družine z otroki) iz okolice Dolnje Lendave in se preselilo v NDH. Dve osebi sta se preselili že konec leta 1942, ostali pa 8. februarja 1943.⁴⁸

Zaključek

Internacijsko taborišče Sárvár so 28. marca 1945 osvobodili vojaki Rdeče armade. V taborišču so naleteli le na starce ter na obolele in oslabele jugoslovanske internirance. Preostale internirance ter civilne begunce je vodstvo taborišča 26. in 27. marca 1945 preselilo v Avstrijo oziroma so bili na delu zunaj taborišča. Večina interniranih kolonistov iz Prekmurja se je vrnila na domove šele po koncu druge svetovne vojne, kjer so v glavnem našli izropane hiše in opustošeno kmetijo. Vrnitev v rojstni kraj, v kolonijo Petišovci, je Jože Jelen opisal takole: *»Domov v Petišovce sem se vrnil junija 1945. Starši so prišli pred mano. Vrnili so se nekje konec aprila 1945. Doma jih je pričakalo novo gorje. Hiša je bila popolnoma izropana. Vsa okna so bila pokradena. Tudi notranjih vrat ni bilo, niti enega kosa pohištva. Ko sem se jaz vrnil, so še vedno spali na tleh. Starši so nabrali nekaj suhe trave za ležišča. Kako so si zagotovili hrano, ne vem. Ni*

⁴⁵ Söptei, Internáló tábor a Rába partján, str. 392–393; Valenčič, Internacijsko taborišče Sárvár, str. 37–39.

⁴⁶ Bensa, Od Soče do Mure, str. 121–122.

⁴⁷ Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és megszállásában 1941–1945 (Udeležba Horthyjeve Madžarske v napadu in okupaciji Jugoslavije 1941–1945), str. 267–269.

⁴⁸ Valenčič, Internacijsko taborišče Sárvár, str. 75–86.

*bilo kaj dati v lonec, pa tudi lonca ni bilo. Niti žlice ni bilo, s katero bi lahko zajemal hrano. Bilo je zelo hudo.*⁴⁹

Med kolonisti iz okolice Dolnje Lendave, interniranih v Sárvár, je v internacijskem taborišču umrlo 23 oseb.⁵⁰ Vsi so pokopani na sárvárskem pokopališču. Poleg njih so na pokopališču v Sárvárju pokopani še trije interniranci, ki pa so umrli izven taborišča. Sedem internirancev iz okolice Dolnje Lendave ni pokopanih v Sárvárju, saj jih je smrt doletela v raznih krajih tedanje Madžarske, kjer so tudi pokopani. Izmed tistih, ki so se ob koncu leta 1942 oziroma v začetku leta 1943 preselili v NDH, je med vojno umrlo 5 ljudi. Ugotovimo lahko, da je od 587 internirancev (oziroma 589, če prištejemo še dva kmalu po internaciji v taborišču rojena otroka) iz okolice Dolnje Lendave med vojno umrlo 35 oseb, največ zaradi pomanjkanja hrane in podhranjenosti ter neznosnih higienskih razmer, vzrok smrti nekaterih internirancev, ki so umrli izven taborišča, pa je neznan.⁵¹

Attila Kovács

REPRESSION IN PREKMURJE DURING WORLD WAR II: AN EXAMPLE OF
INTERNMENT INTO SÁRVÁR

S u m m a r y

In Prekmurje, one of the most diverse Slovenian regions in terms of nationalities and religions, the ethnic as well as religious structure was changed by the violence of World War II and the post-war period. Due to the holocaust the Prekmurje Jews were virtually gone, and because of the forced relocation in the post-war period the local German minority also disappeared. The wartime and post-war developments also affected the Prekmurje Slovenians and Hungarians.

The interwar repression in the Prekmurje region had mostly been carried out during the period of the Hungarian authorities, as the soldiers of the Red Army had liberated the territory by the river Mura a month before World War II ended. During the rule of the Hungarian authorities, the colonists from the Slovenian littoral (Primorska), who had settled in Prekmurje after World War I, were, besides the aforementioned Jews, the primary target of the repression. However, the post-war period was also characterised by the repression of the communist authorities, involving, besides the deportation of the Germans, measures against a part of the Hungarian minority. While during World War II the victims of repression were Slovenians from the Primorska, region whom the Hungarian occupiers interned into the Sárvár camp, the post-war authorities in Prekmurje resorted to repression against Hungarians and interned them into the camp at the Hrastovec castle (near Lenart). These are the most characteristic examples of wartime and post-war repression against Slovenians and Hungarians in Prekmurje.

In the period between both world wars the Yugoslav authorities populated the hamlets with predominantly Hungarian population in the vicinity of Dolnja Lendava (today Lendava-Lendva) with Slo-

⁴⁹ Bensa, *Od Soče do Mure*, str. 132.

⁵⁰ Natančnih podatkov o tem, koliko jugoslovanskih internirancev je v taborišču Sárvár umrlo, nimamo. Številke, ki krožijo, so zelo različne in se gibljejo od 750 do nekaj tisoč. Zaenkrat je ugotovljeno, da je bilo na pokopališču v Sárvárju pokopanih najmanj 754 oseb, vendar je pri tem treba poudariti, da se je vodila evidenca pokopanih šele od leta 1942. Največ jugoslovanskih internirancev pa je umrlo prav prvo leto, v hudi zimi 1941/1942. Mnogi interniranci so umrli zunaj taborišča, kot npr. na delu v raznih krajih Madžarske. Slavko Valenčič je mnenja, da se število umrlih jugoslovanskih internirancev giblje okoli 1200.

⁵¹ Valenčič, *Internacijsko taborišče Sárvár*, str. 86–88.

venians and some Croatians from Primorska, Istria, the interior of Slovenia, and also from Prekmurje, who settled the expropriated lands of former landowning nobles. After the annexation of Prekmurje to Hungary in 1941, the Hungarian authorities interned these colonists, who had not lived in the territory of the Kingdom of Hungary before 31 October 1918, into the Sárvár camp in Vas County. Unlike the colonists from Bačka and Baranja, who had already been interned in 1941, the colonists from Prekmurje were taken there in 1942. It was in the middle of 1941 that the Hungarian Ministry of Foreign Affairs contacted the Italian Foreign Ministry with the aim of extraditing these colonists to Italy as the state of their origin. However, as the negotiations were not “successful”, on 22 and 23 June 1942 the Hungarian authorities interned the colonists – whole families from Primorska and Istria, according to certain sources 587 people, and according to others 589 – to the Sárvár camp. Of these 35 people died: approximately one third (23 internees) in the camp (due to hunger, cold, disease), and 12 of them in the rest of Hungary and Independent State of Croatia.

Soon after World War II – on 9 and 10 July 1945 – the Yugoslav (Slovenian) communist authorities interned 558 Hungarians from the Prekmurje region into the Hrastovec concentration camp, once again whole families. According to the opinion of many Prekmurje Hungarians, especially internees, this was a retaliatory measure of the Yugoslav (Slovenian) authorities for the internment of the colonists into Sárvár. After three weeks of internment most of those who were capable to work were taken into the Sterntal camp (Strnišče pri Ptuj, today Kidričevo). Due to a breakout of typhus in Hrastovec, 31 children were sent home. The remaining Hungarian internees from Prekmurje (those located in Hrastovec as well as those in Sterntal) could return home in the end of September. The deputy mayor of Budapest at the time, Kővágó (Küronya) József, hailing from Lendava on his mother's side, played an instrumental role in their release. On the basis of his information the Hungarian Ministry of Foreign Affairs intervened, and this led to the intervention of the Yugoslav authorities. It turned out that neither Belgrade nor Ljubljana or Maribor had been informed about the internment of the Prekmurje Hungarians; so probably it was a local action. The precise number of Hungarians who died during internment or because of it is not yet known, but according to the research carried out among the families of the internees around ten of them died.